

De evolutie van de samenwerking tussen Agalev/Groen! en Ecolo

Duet met communautaire noten

Kathleen Heylen

Het Belgische politieke landschap wordt al geruime tijd gekenmerkt door volledig op taalbasis gescheiden partijen. Toen in 1978 ook de BSP werd opgesplitst verdween de laatste grote unitaire partij in België om, net zoals eerder het geval was bij christen-democraten en liberalen, plaats te maken voor twee autonome partijen langsheen de taalgrens met een eigen programma en eigen aandachtspunten. Nieuwe partijen die in het kielzog van de traditionele partijen ontstonden, werkten automatisch elk in hun eigen regio. Twee van die nieuwe partijen waren ecologisch: Agalev in Vlaanderen en Ecolo in Wallonië. Zij roeiden tegen de stroom in en kozen er bewust voor om samen te werken over de taalgrens heen. Daarmee waren ze een buitenbeentje in de Belgische politiek. Maar die samenwerking liep niet altijd over rozen: er staken wel eens tegenstellingen en verschillen de kop op. Dat leek meer te gebeuren in de periode van de groene regeringsdeelname dan in de periode dat de groenen in de oppositie zaten.

31

Grofweg zou je zo de samenwerking van de groene partijen in drie fases kunnen opsplitsen. In een eerste fase, van 1981 tot 1999, zaten Agalev en Ecolo in de oppositie en was er sprake van een intense samenwerking. In de tweede fase, van 1999 tot 2003 maakten de groene partijen deel uit van de regering, maar leken ze zich steeds verder van elkaar te verwijderen. De derde fase loopt sinds de verkiezingen van 2003 en zou worden gekenmerkt door minder contacten en minder samenwerking. Klopt dit? Was de samenwerking tussen de groene partijen anders al naargelang ze in de oppositie of in de meerderheid zaten? Dat is de vraag

waarop in het volgende artikel een antwoord wordt gezocht. Tegelijk wordt ook de evolutie gereconstrueerd van de samenwerking tussen twee politieke partijen over de taalgrens heen, een unicum in de Belgische politiek. Dit vooral op basis van interviews met politicoloog Dave Sinardet, Groen!-boegbeelden Magda Aelvoet, Jos Geysels, Jan Mertens, Mieke Vogels en Joos Wauters en Ecolo-politici Luc Barbé, Philippe Defeyt en Jean-Michel Javaux.

Solidariteit

De eerste belangrijke fase in de samenwerkingsgeschiedenis tussen de groene

partijen in België loopt van 1981 tot 1999 en stemt overeen met hun oppositieperiode. In 1981 werden de allereerste groene parlementsleden verkozen in Kamer en Senaat. Vanaf die intrede in het parlement opteerden Agalev en Ecolo voor samenwerking.

“Maar we hadden al contact voor 1981”, vertelt Magda Aelvoet, Agalev-lid van het eerste uur en parlements-lid van 1985 tot 1994. “De groenen behaalden hun eerste electorale succes in 1979, bij de Europese verkiezingen. Nadien waren er al verschillende overlegmomenten tussen Vlaamse en Franstalige ecologisten. Toen we in het parlement kwamen, sprak het voor zich dat we zouden samenwerken.”

Waarom vonden Agalev en Ecolo die samenwerking eigenlijk zo vanzelfsprekend? De drie voornaamste redenen die in dat verband genoemd worden, zijn ideologisch, strategisch en praktisch van aard. Luc Barbé, van 1991 tot 1995 Kamerlid voor Agalev zegt dat de groene partijen het over 90 procent van de zaken ideologisch gezien eens waren. “Maar er kwam zeker ook strategie en pragmatiek bij kijken, vergis je niet!”

Toenmalig Agalev-Kamerlid Jos Geyssels erkent dat er praktische motieven meespeelden. “Maar niet in de beginfase. We waren allebei zo klein dat zoiets niet de doorslag gaf. Natuurlijk, meer geld, meer macht in de commissies en in het parlement, dat is altijd mooi meegenomen. Maar de essentie van de samenwerking ligt besloten in één zin. Ecologische problemen laten zich niet opsplitsen in taalgebieden of regio’s, maar hebben te maken met grondstoffen, met water, met lucht... en dat stopt niet aan de grenzen.”

Philippe Defeyt en Mieke Vogels, oud-gedienden van respectievelijk Ecolo en Agalev, bevestigden dat de samenwerking voornamelijk ideologisch geïnspi-

reerd was. Mieke Vogels: “We werkten vanuit de oprecht ideologische overtuiging dat de groenen over communautaire grenzen moeten samenwerken. Een ecologische partij gaat voor solidariteit op wereldvlak, het zou dan wel idioot zijn als je niet eens kan samenwerken in België.”

“De problemen waar groenen zich mee bezighouden stoppen inderdaad niet aan taal- en staatsgrenzen”, zegt politicoloog Dave Sinardet, verbonden aan de Universiteit Antwerpen en onder meer gespecialiseerd in de verhoudingen tussen de gemeenschappen in België. “Bovendien is de groene stroming in België altijd al vrij links en progressief geweest, waardoor ze sowieso weinig boodschap had aan nationalisme. Ook vanuit die visie lag samenwerking voor de hand.”

Verraders

Het belangrijkste element in de structuur van die samenwerking was de gemeenschappelijke Kamerfractie van Agalev en Ecolo. Elke partij heeft haar eigen autonome parlementaire groep of fractie, maar Agalev en Ecolo besloten om hun beider fracties samen te voegen. Het reglement van de Senaat verbiedt een tweetalige fractie, maar dat belette Agalev en Ecolo niet om ook daar nauw samen te werken. Ze bereidden samen dossiers voor, namen gemeenschappelijke standpunten in rond bepaalde thema’s en dienden gezamenlijke voorstellen in.

De leiding van die fractie lag bij een voorzitter en een ondervoorzitter. Dat werd altijd netjes afgewisseld: een Vlaamse voorzitter en een Franstalige ondervoorzitter of omgekeerd. De praktische ondersteuning van de fractie was weggelegd voor het fractiesecretariaat. Dat werd bevolkt door Nederlandstalige en Franstalige leden van de parlementaire fractie, mensen

die oog hadden voor de eigenheden van de beide landsdelen, maar deze ook konden relativiseren. Minstens één keer per week was er een gemeenschappelijke fractievergadering, en ook in de verschillende commissies werd er samengewerkt. Er bestond dus druk overleg en intensief contact.

“De uitdaging was om als fractie overal hetzelfde over te stemmen”, vertelt Mieke Vogels. “Vanuit de oppositie is dat vrij simpel omdat je je niet hoeft aan te sluiten bij een meerderheid.” Andere partijen reageerden daar echter niet steeds positief op: “We werden geregeld als verraders van Vlaanderen beschouwd, en Ecolo als verraders van het Waalse belang. Maar in de oppositie is dat vrij onschuldig. Bovendien lag de publieke opinie allerm minst wakker van die communautaire dossiers. Het is niet zo dat als je een ‘slechte’ Vlaming was in het parlement, je daar ook op de markt of op café werd voor afgerekend. Nog nooit heeft iemand op de markt in Berchem gevraagd naar mijn stemgedrag over dat communautair gezwets. Nochtans ging dat destijds over ‘hete dossiers’ als Voeren. En ja, journalisten kicken daarop, dat brengt een beetje animo in de keet. Ook toen al waren media en politiek niet altijd de vertaling van wat het volk denkt.”

De gemeenschappelijke fractie was misschien wel de belangrijkste, maar niet de enige overlegstructuur tussen Agalev en Ecolo. Eind 1989 richtten de groene partijen een gezamenlijk coördinatiebureau op. Daar wisselden ze van gedachten en stemden ze meningen op elkaar af. In 1994 werd het coördinatiebureau uitgebouwd tot een volwaardig en autonoom federaal bureau, gestuurd en geleid vanuit de fractie en de partijen. Daarnaast waren er nog ettelijke formele en informele contacten op vergaderingen, individuele en gemeenschappelijke congres-

sen, gemeenschappelijke verklaringen, zomerontmoetingen...

Sint-Michielsakkoord

Over het algemeen omschrijven de partijen de samenwerking in de oppositieperiode als goed en vlot. Toch durfden de meningen al eens verschillen, vooral over communautaire thema's. En die staken in die periode geregeld de kop op in de Belgische politiek. De oppositie jaren van Agalev en Ecolo werden immers gekenmerkt door een groeiende federalisering. In 1992 werd er onderhandeld voor de laatste grote fase van de staatshervorming. De drie gewesten en gemeenschappen kregen nieuwe bevoegdheden en een grotere financiële autonomie. Deze afspraak vormde een onderdeel van het zogeheten Sint-Michielsakkoord.

Toenmalig CVP-premier Jean-Luc Dehaene had een twee derde meerderheid nodig voor een grondwetswijziging, en daarvoor moest hij oppositiepartijen achter zich zien te scharen. De premier wist Agalev en Ecolo over de streep te halen met de belofte van een milieuheffing op verpakkingen, de ecotaks. De partijen zaten plotse-ling in een machtspositie, waarvan ze gebruik maakten om bepaalde zaken af te dwingen. Vooral Ecolo stelde zich op bepaalde momenten erg hard op. De financiering van het Franstalig onderwijs en de non-profitsector was voor de partij cruciaal. De Franstalige groenen waren niet tevreden over de inhoud van het akkoord en wilden het eerst dan ook niet ondertekenen. Pas later gaven ze hun fiat.

Magda Aelvoet was onderhandelaar voor Agalev bij het Sint-Michielsakkoord en probeert vanuit haar ervaring de houding van Ecolo te verklaren. “Ecolo had een heel sterke achterban in het onderwijs. Voor hen was de financiering van het onderwijs een

topprioriteit, en daarom wilden ze een wijziging aanbrengen in de financieringswet, die regelt hoe inkomsten van de federale overheid worden verdeeld over gewesten en gemeenschappen. Agalev was geen vragende partij, maar wij hebben wel toegelaten dat Ecolo daar zijn punt maakte.”

Stoorde het dan niet dat Ecolo plots die Franstalige houding zo uitspeelde, terwijl het overstijgen van die breuklijn tussen Vlamingen en Franstaligen elementair was voor de groenen? “Ja, maar voor hen had dat meer te maken met hun aanwezigheid in een aantal sectoren zoals onderwijs en gezondheidszorg. Hun houding was minder wallingant, veeleer sectorgericht, en daar hadden we begrip voor. Door het samenvallen van gewest en gemeenschap in Vlaanderen konden en kunnen er in de Vlaamse begroting altijd verschuivingen gebeuren in functie van de Vlaamse noden. Langs Franstalige kant zijn gewest en gemeenschap gescheiden, wat zoiets veel moeilijker maakt. Het Franse gemeenschapsniveau zit daardoor vaak in nauwe budgettaire schoentjes.”

“Politiek gezien trok Ecolo ten aanzien van zijn achterban wel degelijk een juiste kaart”, stelt Aelvoet. “Bij de onderhandelingen heeft Agalev er wel mee voor gezorgd dat Ecolo mee-ging in wat bereikt was. Ik zie mij nog altijd naar Isabelle Durant trekken om te zeggen dat het wel genoeg geweest was.”

Philippe Defeyt, een van de stichters van Ecolo, vindt niet dat Ecolo zich hard heeft opgesteld tijdens de onderhandelingen. “Ecolo heeft er wel voor gevochten, dat klopt. We hebben veel gediscussieerd, maar uiteindelijk heeft dat niet voor grote moeilijkheden gezorgd met Agalev.” Dat zegt ook Magda Aelvoet. “Laat ons zeggen dat wij steeds wijzer werden in de manier

waarop Ecolo voor zijn eigen ding opkwam, en Agalev ook. Uiteindelijk was het hoofddoel van de groene partijen niet het uittekenen van de Belgische federale structuur. Maar anderzijds ontsnapten ook wij niet aan de politieke evolutie in België.”

Eenheid in verscheidenheid

Hoewel Agalev en Ecolo samenwerkten over de taalgrens, was er dus ook plaats voor een eigen Vlaamse of Waalse identiteit.

“Vlaamse identiteit... Ik denk dat ik daar hopelijk een steentje heb toe bijgedragen.” Aan het woord is Agalev-kopstuk Jos Geysels. “Na het Sint-Michielsakkoord zijn de groenen een Vlaamse partij geworden. We hebben ook onze naam aangevuld met een extra omschrijving: de Vlaamse groenen. In die tijd leefden we nog in een, wat mij betreft voorbijgestreefd, unitair keurslijf. Ik voel mij een Vlaming, sommigen noemen zich een wereldburger. Ja, ik voel mij ook een wereldburger, maar dat is toch geen tegenstelling?”

“In elke partij waren er personen die in meer of mindere mate gevoelig waren voor die identiteit”, zegt Philippe Defeyt van Ecolo. “Ideologisch gezien was dat voor Ecolo niet zo belangrijk. Het speelde wel een rol, maar het was niet van levensbelang. Voor elke verkiezing werkten we aan gemeenschappelijke standpunten rond communautaire zaken. Sommige punten lagen wat moeilijker dan andere, maar over essentiële zaken waren we het altijd eens.”

Eigen identiteit enerzijds en samenwerking anderzijds, is dat geen paradox? Politicoloog Dave Sinardet vindt van niet. “Het past mooi binnen de context van een federaal België. Dat is precies gebouwd op eenheid in verscheidenheid, verschillende gewesten en gemeenschappen die samen de Bel-

gische staat vormen. De houding van de groenen was daar vrij federalistisch in: twee aparte partijen met overleg en samenwerking én een 'federaal niveau', vooral gevormd door de gezamenlijke kamerfractie en het federaal bureau." Op zich hoefde de combinatie van identiteit en samenwerking niet tot conflicten te leiden, maar dat is buiten de Belgische context gerekend. Die dwingt de partijen tot stellingname. Dat er wel degelijk meningsverschillen bestonden rond communautaire zaken, bevestigt Luc Barbé. "Wij stonden overal op dezelfde lijn. Behalve voor de communautaire dossiers."

In 1991 werd Barbé Kamerlid voor Agalev. Nadat hij in 1995 niet meer verkozen raakte, werd hij benoemd tot secretaris van de gemeenschappelijke Kamerfractie van Agalev en Ecolo. Fractievoorzitter was toen Olivier Deleuze. Het klikte tussen de twee, want in 1999 werd Barbé kabinetschef van staatssecretaris Deleuze. Sinds 2003 is hij secretaris van de Ecolofractie in Kamer en Senaat.

"In die oppositiejaren zie ik zelf drie periodes wat betreft het communautaire," vertelt een bedrijvige Barbé. "De eerste fase liep tot en met de legislatuur 1987-1991. Agalev-boegbeeld Ludo Dierickx woog in die tijd heel zwaar op de partij. Hij wilde het communautaire discours overstijgen en samen naar oplossingen zoeken. Halfweg de jaren '80 kwamen Magda Aelvoet, Mieke Vogels en Jos Geysels in de Kamer en verminderde de invloed van Ludo. Hij had in theorie misschien wel gelijk, maar dat is niet uit te leggen in België. Je wordt onmiddellijk gecatalogeerd als unionist, redeneerden de nieuwkomers."

"In de twee fase, de legislatuur 1991-1995, was het gedaan met de stelling van Ludo. Hij werd geïsoleerd en verloor macht binnen de partij aan de

jonge garde. Die fase was een stuk zakelijker, er mocht over communautaire standpunten gediscussieerd worden op fractievergaderingen. Ik herinner me dat het dikwijls hard tegen hard ging. Wij werkten samen, wij discussieerden, maar wij waren het niet altijd eens, wat normaal is."

Volwassen worden

"De derde fase liep van 1995 tot 1999", gaat Barbé verder. "Olivier Deleuze was toen fractieleider, ik fractiesecretaris. Hij was zeer nuchter in communautaire zaken. Ter illustratie, in december 1997 maakte ik samen met Deleuze een nota: 'Inventaris van communautaire dossiers waarover tussen Agalev en Ecolo discussie bestaat'. Deleuze besliste om op die manier komaf te maken met de communautaire gevoeligheden. Wat stond daar zoal in? De faciliteiten, de kaderconventie voor de bescherming van de minderheden, het cultuurpact, gemeente- en provinciewetgeving, sociale zekerheid, magistratuur, amnestie... Zes bladzijden lang. Die nota legden we dan voor aan de fractie: 'Zijn jullie het eens dat we het daarover oneens zijn?'. En dat heeft gewerkt, dat was louterend. Wij leven en werken in een politiek landschap dat verstrengeld is, maar niet identiek, dus meningsverschillen zijn normaal. Voor mij was die koele fase de beste. Dat is het enige mogelijke in dit land."

Gaandeweg leerden de groene politici dus dat er meningsverschillen konden en mochten zijn op communautair vlak. In de typische politieke structuur van België kan dat bijna ook niet anders. Bovendien hoefden meningsverschillen over het communautaire de samenwerking niet in de weg te staan. "Het was een meer volwassen worden van de twee partijen", besluit Jos Geysels. "Vroeger werden communautaire verschillen onder de mat van het eco-

logische gedachtegoed geveegd. Nu werd er gezegd: 'Laat ons die erkennen, maar laat ons toch proberen om te blijven samenwerken.'

In de regering

Voor de verkiezingen in 1999 ondertekenden Agalev en Ecolo een gemeenschappelijke verklaring waarmee ze hun wil tot samenwerking bevestigden. De ene partij zou niet zonder de andere in de regering treden. Met andere woorden: samen uit, samen thuis. Verder bevatte de verklaring gemeenschappelijke standpunten waarover de partijen wilden onderhandelen bij een mogelijke regeringsdeelname.

“Die gemeenschappelijke verklaring opstellen verliep heel gemakkelijk”, zegt Philippe Defeyt. Tijdens de regeerperiode was hij federaal secretaris van Ecolo. “We hadden de jarenlange ervaring om samen te werken. Het voorbereidende werk was al achter de rug, het terrein ontgonnen.”

Enkele weken voor de verkiezingen barstte de dioxinekippen crisis los, en dat was koren op de campagnemolens van Agalev en Ecolo. Ze veroverden een pak stemmen: voor het federale parlement behaalde Agalev 11 procent, Ecolo 18 procent. De groenen schoven mee aan tafel voor de regeringsonderhandelingen en haalden hun slag thuis. Met de regeringsdeelname op federaal en deelstaatniveau brak een nieuwe fase aan in de geschiedenis van de groene partijen.

Agalev en Ecolo bleven als vanouds samenwerken in een gemeenschappelijke fractie en een federaal bureau. Ook de kabinetten van de vier groene excellenties bereidden samen de federale ministerraden voor, en daarnaast waren er regelmatig vergaderingen met alle groene ministers op alle niveaus.

Jos Geysels was in de regeerperiode politiek secretaris van Agalev. “We werk-

ten redelijk goed samen op het niveau van de fractie. Eigenlijk verschilde de samenwerking niet zoveel. Je zag wel een evolutie: het communautaire, de verschillen in het politieke landschap tussen Vlaanderen en Wallonië, dat wordt allemaal uitvergroot als je regeringsverantwoordelijkheid hebt.” Philippe Defeyt zegt: “We kwamen aan de macht, en zo werd het veel duidelijker dat we van mening verschilden. Niet alleen over communautaire dossiers, maar ook over andere thema's zoals de Copernicushervormingen, gratis openbaar vervoer en alternatieve geneeswijzen.”

Maar toch bleken communautair getinte dossiers de zwaarste pijnpunten. In die symbooldossiers werd de relatie tussen Agalev en Ecolo dan ook zwaar op de proef gesteld. Het ging over de wapenleveringen naar Nepal, de tabaksreclame op het autocircuit van Francorchamps, en de nachtvluchten boven Brussel.

De bom barst

De Nepalcrisis barstte los in de zomer van 2002, toen uitlekte dat de regering een wapenlevering van Minimi-mitrailleurs naar dat land had goedgekeurd. In Nepal woedt een conflict tussen het leger en maoïstische rebellen. Wapenfabrikant FN in het Waalse Herstal rijfde de bestelling binnen. Minister Magda Aelvoet zou mee de levering hebben goedgekeurd, en kwam daarvoor in nauwe schoentjes te zitten ten opzichte van de groene achterban. Op 26 augustus 2002 nam ze ontslag, om te worden opgevolgd door Jef Tavernier. De Vlaamse groenen kampten met een kater, want ze hadden gefaald rond het thema oorlog en vrede, wat van oudsher voor hen een symbolische waarde heeft. In heel de Nepal-polemiek hield Ecolo zich bijna angstvallig op de achtergrond en kwam Agalev niet ter hulp.

En dan Francorchamps. Of beter gezegd, het verbod op tabaksreclame. De Franstalige partijen waren voor een uitstel van dat verbod om zo de Formule 1-wedstrijden op het circuit van Francorchamps te kunnen laten doorgaan. De Vlaamse partijen wilden echter van geen wijken weten, net als Ecolo, de enige Franstalige partij. Maar onder grote druk liet de partij plots verstaan dat ze eventueel wel voor een uitstel kon stemmen, mits enkele voorwaarden. Agalev hoorde het in Keulen donderden, maar uiteindelijk stemde Ecolo toch mee met de Vlaamse partijen, tegen een uitstel van het verbod op tabaksreclame.

Wat de bom deed barsten was het ingewikkelde nachtvluchtendossier, waar Isabelle Durant als minister van Mobiliteit mee te maken had. Eerst wilde ze een volledig verbod op nachtvluchten, maar onder druk van premier Verhofstadt (VLD) kwam er een concentratie boven de noordrand van Brussel. Na protestacties uit die noordrand besliste de regering in januari 2003 de nachtvluchten te spreiden over de zuidoostrand van Brussel. Vanaf juni 2003 zouden er ook nachtvluchten over de hoofdstad zelf vliegen. Twee weken voor de federale verkiezingen van 18 mei 2003 verklaarde Isabelle Durant plots dat ze niet meer akkoord ging met de voorgestelde route over Brussel. Op 4 mei kwam de regering in crisisberaad bijeen. De PS stelde een alternatief traject voor, te nemen of te laten. Durant weigerde een keuze te maken. Samen met Olivier Deleuze verliet ze de ministerraad, waarop de regering haar de bevoegdheden ontnam. Daarom besliste Durant om samen met Deleuze uit de regering te stappen.

Agalev bleef ondanks het 'samen uit, samen thuis'-akkoord in de regering. "De nachtvluchten?", zegt Jos Geysels. "Dat was geen gezamenlijke beslissing

van de groenen, maar een eenzijdig optreden van Isabelle Durant, punt uit. Niet van Agalev. Waarom dan nog samen uit de regering gaan, op twee weken van de verkiezingen?"

De relatie tussen de twee groene partijen daalde tot onder het vriespunt. Via de media vielen onder andere Vera Dua en Magda Aelvoet de Ecolo-politica openlijk af. Mieke Vogels, toen Vlaams minister, vindt: "Daar is het heel erg mis gegaan. De houding van Durant enkele weken voor de verkiezingen... Dat was the point of no return denk ik."

Twee culturen, twee realiteiten

Waarom was samenwerken in de regeerperiode zo veel moeilijker? "Ik zou dat niet zozeer beschrijven vanuit de tegenstelling Vlaams-Waals, maar wel vanuit de institutionele Belgische context", vertelt politicoloog Dave Sinardet. "Agalev en Ecolo werken in twee politieke realiteiten, de Vlaamse en de Franstalige, die institutioneel grotendeels van elkaar gescheiden zijn. In de meerderheid wordt het gewoon veel moeilijker dan in de oppositie, omdat je dan veel sterker wordt afge-rekend op bepaalde beleidskeuzes die je maakt. Die hebben immers verderstrek-kende gevolgen dan standpunten die je als oppositiepartij inneemt. Bovendien hebben andere partijen dikwijls ook eerder baat bij een verdeelde partner." "Regeren is tweehonderdduizend keer moeilijker dan in de oppositie zitten", zegt Luc Barbé, die kabinetschef was van Ecolo-staatssecretaris Olivier Deleuze. "Dat geldt niet alleen voor de groenen. Ik herinner mij bijvoorbeeld VLD-minister Rik Daems. Die is ook onderuit gegaan, net als enkele rode ministers. Een regeringsdeelname stelt de samenwerking meer op de proef."

“Als je vanuit de oppositie werkt, word je nooit gedwongen in een rol waarin je moet kiezen tegen elkaar. Je zit in de oppositie, dus moet je eigenlijk reageren op een regeringsinitiatief, en dat is ook mogelijk als je niet voor 100 procent op dezelfde lijn zit”, zegt Magda Aelvoet. “In een regering word je echter veel gemakkelijker gedwongen om standpunt in te nemen tegen elkaar.”

Maar niet alleen het regeren was een obstakel. Agalev en Ecolo werden ook tegengewerkt door de politieke realiteit in België. “In het Belgische systeem stuit je op een aantal grenzen. Je wordt meegesleurd in een manier van denken en doen die het heel moeilijk maakt om nauw te blijven samenwerken”, zegt politicoloog Dave Sinardet. “Ik denk niet dat de breuklijnen tussen Agalev en Ecolo te maken hadden met Vlaamse of Waalse identiteit, maar meer met concrete verschillen in politieke context. Ik denk niet dat Ecolo bijvoorbeeld in het Francorchampsdossier plots dacht dat de Waalse identiteit heel erg belangrijk was. De essentie ligt hem in het gescheiden kies- en partijstelsel dat België kenmerkt. Vlaamse partijen kunnen enkel stemmen halen bij Vlaamse kiezers en Waalse partijen bij Waalse kiezers. Men hoeft dus enkel rekening te houden met de gevoeligheden van de kiezers uit de eigen gemeenschap. Vermits iemand uit de streek rond Francorchamps toch niet voor of tegen Vlaamse partijen kan stemmen is het voor deze laatste veel makkelijker om over die tabakswet een principieel standpunt in te nemen en minder rekening te houden met de economische gevolgen voor de plaatselijke bevolking. Ook in de kwestie rond de wapenuitvoer naar Nepal was dat zo. En wat Durant betreft, het zegt toch genoeg dat Agalev Brussel haar uiteindelijk wél bijtrad. Zij waren objectieve

bondgenoten omdat zij als Brusselaars geen nachtvluchten boven hun hoofd wilden.”

“Je zit inderdaad met twee verschillende culturen en twee andere realiteiten”, vertelt Mieke Vogels, die toen Vlaams minister was. “Bij Francorchamps begreep ik Ecolo heel goed. Het zou hetzelfde zijn als Agalev zou zeggen dat het tegen de uitdieping van de Schelde is. Wij zouden alles en iedereen over ons heen krijgen omdat wij verantwoordelijk zouden zijn voor de werkloosheid in Vlaanderen. Dat zijn irrationele dossiers. In de Waalse publieke opinie werd Francorchamps dan nog eens enorm opgepompt, er hangt daar zoveel symboliek aan. Ik vond het ongelooflijk moedig dat Ecolo toen toch tegen het uitstel van het verbod op tabaksreclame stemde.”

Hetzelfde geldt voor de levering van wapens aan Nepal. “Schitterend voorbeeld”, zegt Luc Barbé. “De wapenindustrie bestaat in Wallonië al sinds de middeleeuwen, het is een stuk culturele traditie. Bovendien zit je in de streek rond Luik met een enorme werkloosheid, meer dan 20 procent. Dus een job is een job, ook al is het om wapens te produceren. En dan mag je niet vergeten dat de pacifistische stroming, het nooit-meer-oorlog-gevoel, oneindig veel sterker is in Vlaanderen dan in Wallonië. Was ik geboren in Flémalle, dan had ik een andere gevoeligheid in die problematiek gehad. Ecolo heeft in dat dossier de strategie van Frank Vandenbroucke (SP.a) gebruikt. Die zei: ‘Wij zwijgen, geen commentaar’. Zich wegsteken is soms heel effectief. Is dat laf? Ja. Maar in de politiek gebeurt dat, net als in het bedrijfsleven. Dat was het beste voor Ecolo. Was Magda of Jos of ik daar geweest, wij hadden net hetzelfde gedaan.”

Joos Wauters, toenmalig fractieleider, verklaart dan weer de houding van

Durant: “Een Brusselse lobby, PS en MR op kop, oefende zwaar druk uit op haar, zeggende dat Brussel daar ging over breken. Durant kon als Brusselse niet anders dan weigeren de beslissing uit te voeren, of ze was politiek vermoord.”

Kakofonie

Het waren niet alleen de politieke en sociaal-economische verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië die de samenwerking belemmerden. Zo was er ook een verschil in steun voor de regeringsdeelname. Op het partijcongres van Agalev werden het regeerakkoord en de regeringsdeelname goedgekeurd met 95 procent van de stemmen. Bij Ecolo steunde maar 60 procent van de leden dat akkoord.

“Dat heeft de zaken wel bemoeilijkt. Ik denk dat Ecolo veel kritischer was tegenover maatregelen waar de achterban niet achter stond en dus ook tegenover elke vorm van compromis”, zegt Dave Sinardet. Iets dat wordt bevestigd door toenmalig fractievoorzitter in het federaal parlement Joos Wauters. “De deelname werd door Ecolo altijd bekritiseerd, voortdurend was er dat gevecht. Uiteraard heeft dat de samenwerking bemoeilijkt.”

Bovendien was Agalev beter voorbereid op regeringsdeelname dan Ecolo. “Dat is niet pretentius bedoeld”, verklaart Jos Geysels. “Wij waren rond Pasen bij elkaar gaan zitten om eventuele onderhandelaars en ministers aan te duiden. Dat was bij hen niet gebeurd.” Philippe Defeyt, toendertijd federaal secretaris van Ecolo, is het daar niet helemaal mee eens. “Op dat punt was Agalev misschien beter voorbereid, maar puur technisch gezien, betreffende de samenstelling van de kabinetten, was Ecolo even goed voorbereid. Misschien zelfs beter.”

Blijven nog de verschillen in organi-

satiecultuur. “Ecolo is meer georganiseerd op het niveau van een beweging, een grassroots movement, met alle voor- en nadelen. Sinds onze nederlaag in 1995 is Agalev versneld geprofessionaliseerd”, legt Jos Geysels uit. “Het leek bij Ecolo soms wel een Spaanse herberg. Er waren drie bazen, daaronder een hele hofhouding, en die moesten altijd hun mening zeggen, werkgroepen vormen, en lange teksten over al hun standpunten schrijven. Dat leverde ettelijke faxen en mailberichten op, want iedereen moest daarover zijn zeg doen. Ik was soms parttime met Ecolo bezig. Zij discussiëren meer, Vlamingen zijn praktischer. Ze hebben een debatcultuur die in Vlaanderen niet bestaat, jammer genoeg. Op zich weet ik dat wel te waarderen, maar organisatorisch... ik overdrijf nu, maar dat was niet te doen. Samen met het feit dat ze het onderling niet eens waren over de regeringsdeelname gaf dat een bijna permanente kakofonie.”

Philippe Defeyt kent nog een ander verschil. “De organisatie van Agalev was meer gecentraliseerd rond de figuur van Jos Geysels. In die zin was ze op klassieker leest geschoeid dan Ecolo. Bij ons waren er dikwijls hevige betwistingen en tegenstellingen, bij Agalev werd dat meer gemedieerd. De partij was veel pragmatischer.”

Kers op de taart

Tot slot was er nog de relatie met de socialistische partijen. In 2002 sloot Ecolo een convergente de gauche af met de Parti Socialiste (PS). Dat was een lijst van gezamenlijke standpunten en voorstellen waarrond de partijen zouden kunnen samenwerken. Agalev heeft daarentegen altijd minder enthousiast gereageerd op avances van de sp.a.

Volgens Dave Sinardet kan dit verschil deels verklaard worden door het feit dat

de PS, ondanks het eerder trendy uiterlijk dat de partij zich vanaf 1999 aanmat, toch vrij traditioneel links is gebleven. PS en Ecolo staan op een aantal vlakken dan ook dicht bij elkaar dan sp.a en Agalev: “Als je kijkt naar een aantal dossiers tijdens de voorbije regeerperiode zie je op bepaalde momenten een front ontstaan tussen Agalev, Ecolo en de PS, bijvoorbeeld op het vlak van migratiebeleid of traditionele socialistische thema’s als de verhoging van sociale uitkeringen. De groenen en de PS waren dus op sommige belangrijke punten mekaars objectieve bondgenoten, wat natuurlijk niet wil zeggen dat ze op andere punten niet sterk kunnen verschillen.”

Straffe uitspraken van Dave Sinardet, die echter worden ondersteund door de groene politici. Zo geeft Jos Geysels toe dat Agalev het in de regering soms meer eens was met de PS dan met de sp.a: “Rond dossiers over de noord-zuid-verhouding zit sp.a meer in het links-progressieve kamp, maar over socio-economische dossiers als belastingen, arbeid, werkeloosheid herinner ik me nog zeer goed dat Magda Aelvoet zei dat ze soms meer steun had aan de PS dan aan sp.a”.

De buitenechtelijke relatie van Ecolo met de PS kan dus verklaard worden, maar had ze geen negatieve invloed op het groene huwelijk? “Helemaal niet”, zegt Mieke Vogels. “Er was een verkeerde perceptie van de convergence in Vlaanderen. Ecolo heeft met de PS gewoon een soort basismanifest over inhoudelijke standpunten gemaakt. Dat is helemaal niet de samenwerking die Spirit en SP.a hebben afgesloten, waarbij het draait om afspraken over wie welke plaats op verkiezingslijsten krijgt.”

Philippe Defeyt gaat zelfs nog een stapje verder. “Jos Geysels en ik raakten er nog meer van overtuigd dat de

samenwerking tussen Agalev en Ecolo vernieuwd moest worden. Agalev was de voornaamste partner van Ecolo, niet de PS. Het klinkt paradoxaal, maar in zekere zin heeft de convergence de banden tussen de groene partijen nog versterkt.”

Maar desondanks die goede intenties bleek het onmogelijk om de twee partijen opnieuw te verzoenen. Het water tussen de groenen was veel te diep geworden. “Maar toch was de regeerperiode niet helemaal kommer en kwel”, besluit Magda Aelvoet. “Zo hebben we samen bijvoorbeeld de uitstap uit de kernenergie gerealiseerd, en de ecoboni. Maar er waren toch duidelijk meer spanningen. En de nachtvluchten, dat was een echt breukdossier. Ik blijf het erg vinden dat Ecolo en Isabelle Durant dat dossier zo mismeesterd hebben. Sterke uitdrukking, maar laat ons duidelijk wezen: dat men bereid was zo’n gevoelig dossier op zo’n manier uit te spelen is onvergeeflijk.” Luc Barbé verwoordt het zo: “De verwijdering is gekomen in een zeer langzaam proces, tijdens de regeringsdeelname. En dan het ontslag van Durant... Dat was la cerise sur le gâteau, de kers op de taart. Vier jaar evolutie, en dat was de breuk.”

Samenwerken na 2003

18 mei 2003 was een zware klap voor de groene partijen. In analyses zijn al verschillende oorzaken opgesomd die de nederlaag zouden kunnen verklaren, maar kan de samenwerking een rol gespeeld hebben bij de resultaten? “De samenwerking op zich niet, want de mensen weten dat niet en trekken zich dat niet aan”, zegt huidig Ecolo-fractiesecretaris Luc Barbé. “Het nachtvluchtendossier heeft wel stemmen gekost. Wie ontslag neemt in de regeerperiode, verliest. En ook al bleef Agalev in de regering, er was perifere schade. De

mensen dachten: 'Er is toch altijd wel iets met die groenen.'

Jan Mertens, adjunct van Groen!-voorzitster Vera Dua: "Er wordt gezegd dat de nachtvluchten hebben meege-speeld in de resultaten van Agalev, en het Francorchampsdossier in die van Ecolo. Ik weet het niet. Alleszins was er na de verkiezingen zowel bij Agalev als bij Ecolo een aanvoelen dat de beeldvorming over die samenwerking heel negatief was."

De partijleidingen van Groen! en Ecolo zien de relatie tussen de twee partijen door een roze bril. "De contacten zijn sinds 2003 minder intens, dat klopt. Maar op inhoudelijk vlak hebben we nog veel gemeenschappelijke ideeën en voorstellen, en daarover kunnen we nog samenwerken, laat dat duidelijk zijn! De Belgische context maakt het natuurlijk ook niet zo eenvoudig. Er kunnen dus meningsverschillen zijn, maar dat mag ook. Het is niet omdat je af en toe van mening verschilt of conflicten hebt, dat je geen familie meer bent", zegt Jan Mertens. En ook Jean-Michel Javaux, een van de drie federale secretarissen van Ecolo, deelt die mening: "De relatie is zeer goed, zeker als we het communautaire kader in beschouwing nemen. Voortdurend worden Vlaams-Waalse tegenstellingen door de media en door politieke partijen op de spits gedreven. Bovendien moeten we ook rekening houden met de verschillende socio-culturele realiteiten tussen noord en zuid."

Maar niet iedereen is het daarmee eens. Vooral het nachtvluchtendossier sloeg diepe wonden tussen de groene partijen. "Er is iets veranderd", geeft Luc Barbé toe. "We nemen nu meer afstand van elkaar. Waar wij het eens zijn, zijn wij het eens, en als we elkaar kunnen versterken, zullen we dat doen. Maar waar we het niet eens zijn, is dat maar zo." "Er is minder samenwerking",

bevestigen ook Magda Aelvoet en voormalig fractievoorzitter Joos Wauters. "Ik denk dat nu de scheiding zich voltrokken heeft, omdat we geen partners meer zijn. Groen! zit niet meer in het federaal parlement. Daardoor wordt de afstand sowieso groter, dus au fond ben je gescheiden. Ik weet niet wat het zou geworden zijn, als we toch in het federaal parlement waren geraakt," zucht Wauters.

Vrijheid

Dat Groen! niet meer in het federale parlement zetelt, heeft inderdaad gevolgen. De gemeenschappelijke fractie was toch het belangrijkste element van de samenwerking.

"We kunnen minder samen dingen doen, we nemen minder gezamenlijke initiatieven" zegt Jan Mertens. "Maar toch kunnen we nog wel spreken van frequente contacten die in een positieve sfeer verlopen", vult Jean-Michel Javaux aan. "Zowel in het politieke leven als daarbuiten, zo heeft Agalev nog deelgenomen aan onze zomerontmoeting."

Op dit moment is er dus wel sprake van minder overleg tussen de twee groene partijen. En dat heeft zo zijn gevolgen. "Door in een gemeenschappelijke fractie te zitten, leer je veel over elkaars politieke context", zegt Jan Mertens. "Je leert elkaars gevoeligheden kennen. Dat hebben we nu niet meer en dat is wel spijtig. In de praktijk groei je zo wel uit elkaar. Maar niet op inhoudelijk vlak."

Maar Vlaamse en Waalse groenen zien de toekomst wel positief tegemoet.

"Ik denk dat samenwerking nog altijd belangrijk is, omdat er nog altijd veel meer is dat ons bindt dan dat ons scheidt. Het ecologische gedachtegoed blijft hetzelfde. Ik heb er nooit spijt van dat we dat gedaan hebben, en ik heb er heel veel van geleerd", zegt Mieke

Vogels. Niet alleen dat is echter een reden voor vernieuwde samenwerking. “Alles hangt natuurlijk af van de evolutie van de partijen, en of ze voldoende verkozenen zullen hebben in het federale parlement. Maar er is zeker ruimte voor samenwerking”, zegt Jan Mertens. “Op termijn zullen de groene partijen altijd op elkaar aangewezen zijn. Ze hebben elkaar nodig om nog te kunnen wegen op de Belgische politiek. Daar komt het gewoon op neer”, vertelt politicoloog Dave Sinardet.

Over de invulling van die samenwerking is wel niet iedereen het eens.

Magda Aelvoet en Philippe Defeyt denken niet dat het nog zal zijn zoals vroeger. “Er zal nog wel worden samengewerkt, maar het zal meer evolueren naar de manier van samenwerken tussen de andere partijen: minder expliciet”, zegt Luc Barbé daarover. “Dat is misschien nog de beste samenvatting, de samenwerking sinds 2003 is zoals bij de andere partijen. Waarom? Volgens mij omdat je in België niet anders kan.”

Mieke Vogels is realistisch. “Als je elkaar niks vrijheid meer laat, dan verstik je elkaar, net zoals in een gewone relatie. Op den duur gaat die relatie daaraan kapot. Dat is misschien de fout die we in het verleden teveel gemaakt hebben.” En een ‘samen uit, samen thuis’-akkoord dan? “Dat wil ik nog wel, misschien met andere contouren. Met iemand samenleven is niet altijd even gemakkelijk. En als je dan opstapt bij het minste dat er mis is... Je moet investeren in relaties.”

Samen uit, samen thuis... Jan Mertens en Jean-Michel Javaux blijven er vaag over.

“Het is te vroeg om daar iets over te zeggen, dat hangt allemaal af van onze evolutie”, zegt Mertens. “Een regeringsdeelname is voorlopig niet aan de orde. Het gaat er nu om dat de partij overleeft. En dat is ook onze doelstel-

ling bij de volgende federale verkiezingen in 2007.”

“De prioriteit van Ecolo is om via een goede campagne de kiezers die we verloren hebben, terug te halen. In een later stadium zullen we ongetwijfeld weer nauwer kunnen samenwerken met Groen!. Dat zorgt ook voor een positieve dynamiek in de dialoog tussen gewesten en gemeenschappen”, besluit Javaux.

Federaal huwelijk

De groene stroming in België heeft een hele geschiedenis doorgemaakt. Kleine ecologische bewegingen groeiden uit tot politieke partijen die meespelen op de hoogste echelon. In dat proces namen de Vlaamse en Franstalige groenen het ongeziene initiatief om bewust en openlijk samen te werken, in een klimaat waar het federalistische en soms zelfs separatistische gedachtegoed hoogtij vierde.

Maar de samenwerking liep niet altijd over rozen. Als uitgangspunt voor dit artikel werd gesteld dat de samenwerking tussen Agalev/Groen! en Ecolo verschilde al naargelang de partijen in de oppositie of in de regering zitten. Dat lijkt in grote mate te kloppen en kan vooral verklaard worden door de institutionele realiteit van België. Als je in de oppositie zit, worden verschillen minder uitvergroot. In de regering staan die verschillen veel meer in de schijnwerpers en ben je verplicht er een standpunt over in te nemen. Je wordt er als partij immers op afgerekend. Bovendien werkt het gescheiden kies- en partijsysteem communautaire tegenstellingen en conflicten in de hand, zelfs bij partijen die deze bij uitstek niet zelf opzoeken.

Was het naïef van de groenen om te denken dat een Vlaamse en een Franstalige partij zouden kunnen samenwerken zonder dat de Belgische reali-

teit tussen hen in zou komen te staan? Sommigen zullen zeggen van wel. Maar de wil om samen te werken was wel oprecht. Ideologische motieven primeerden boven strategische. Het ecologische gedachtegoed overstijgt taal- en staatsgrenzen, en in dat opzicht was een samenwerking vanzelfsprekend. Agalev en Ecolo geloofden oprecht dat samenwerking kon.

Vlaanderen en Wallonië zijn verschillend, dat is waar, maar dat mag geen vrijeleide zijn om steeds verder van elkaar weg te trekken. Onbekend maakt onbemind is een cliché dat niet voor niets op waarheid berust. In een tijd waarin Vlaanderen en Wallonië elkaars buitenland zijn geworden, is het essentieel dat er voldoende contact, een bepaalde relatie blijft bestaan.

Living apart together is niet alleen de naam van een bepaalde relatievorm tussen twee mensen, maar vormt ook de perfecte metafoor voor de relatie tussen de twee grote bevolkingsgroe-

pen in België. Ze vormen een koppel dat België heet, maar willen tegelijkertijd ook zelfstandig kunnen zijn in Vlaanderen en Wallonië.

Living apart together kan daarnaast ook de omschrijving zijn van de relatie tussen twee politieke partijen van over de taalgrens. Een lat-relatie is in die zin geen traditioneel, maar een federaal huwelijk. En zo'n federaal huwelijk hadden Agalev en Ecolo afgesloten. Een huwelijk waarin ze samenwerkten, maar toch plaats maakten voor de eigen politieke, sociaal-economische en culturele identiteit. Net als de eerste koppels die destijds een lat-relatie begonnen, waren ze hun tijd misschien wel ver vooruit.

[Bio]

Kathleen Heylen is vertaler en journalist. Zij schreef dit stuk in het kader van haar opleiding.